

FALUN BORLÄNGE REGIONEN

Vård och omsorgsprogrammet i Gysam

Hur ser arbetsmarknadens behov av undersköterskor ut i Dalarna?

2015-05-21

Falun Borlänge-regionen AB · Forskargatan 3 · 781 70 BORLÄNGE · Sweden
info@fbregionen.se · Tel +46 243 24 80 40 · www.fbregionen.se

FALUN

I Gysam ingår även:

BORLÄNGE

HEDEMORA

GAGNEF

LEKSAND

LUDVIKA

MALUNG-SÄLEN

SMEDJEBACKEN

RÄTTVIK

SÄTER

VANSBRO

Innehåll

Inledning.....	3
Vård och omsorgsprogrammet	3
Programmets upplägg.....	3
Arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning	4
Nationellt programråd	4
Arbetsmarknaden i Dalarna.....	4
Vem har störst chans att få jobb i Dalarna?.....	4
Dalarnas befolkning	5
Behov av ersättningsrekryteringar 2012-2017	6
Utbildningsgrupper inom vilka det förväntas bli störst brist på utbildade 2035 i Sverige.	7
Var finns de lediga jobben inom vård och omsorg i Dalarna i framtiden?	8
Vård och omsorgscollege	10
Antalet undersköterskor som uteminerades i Dalarna 2013-2014	11
Vad gör eleverna efter programmet?	11
Antal 16-åringar i Gysam och behörighet till gymnasiet	12
Hur väljer eleverna?	13
”Generation ordning”	14
Behov inom näringen/branschen.....	14
Landstinget	15
Dalakommunerna	15
Falun.....	15
Säter.....	15
Hedemora	15
Borlänge	16
Vart finns undersköterskor i kommunal verksamhet?.....	16
Social- och omvårdnadsförvaltning	16
Kommunalisering av hemsjukvården.....	16
Marknadsföring av Vård- och omsorgsprogrammet – vad sker idag?	17
Praoavdelning på landstinget	17
Praktik	18
Arbetsmarknadskunskap	18
Jobb som märks	18
Kommande statliga insatser	19
Sammanfattande analys.....	19

Inledning

Vård och omsorgsprogrammet finns i dagsläget (april 2015) på Dahlandergymnasiet, Kristinegymnasiet, Hagagymnasiet och Västerbergslagens utbildningscentrum. Den fanns tidigare på fler ställen i Gysam men ett lågt söktryck har legat till grund för både nollintag och nedläggning. Flera kommuner uppger sig ha upplevt en förändring i söktrycket. Detta har lett till att Falun undersöker möjligheterna att dubblera programmet och Borlänge har utrett förutsättningarna för och startat en vård och omsorgsutbildning. I Säter har man beslutat om nollintag på alla program läsåret 2015/2016 – detta kan komma att betyda att hela gymnasieskolan läggs ned. Flera kommuner i Gysam erbjuder idag vård och omsorgsprogrammet i lärlingsform och/samt undersöker möjligheterna att starta vård och omsorgsprogram nästa läsår.

Vård och omsorgsprogrammet

Programmet vänder sig till de elever som vill arbeta inom hälso- och sjukvård, psykiatri, äldreomsorg och med personer som har funktionsnedsättning. Man kan börja jobba direkt efter utbildning eller fortsätta studera på yrkeshögskolan. Det går också att välja att läsa till extra kurser för högskolebehörighet.

Det som lärs ut på programmet är kunskap om hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, medicin, pedagogik och psykologi. Du lär dig om människors olika behov och förstår vilken betydelse livsstilen har för hälsan. Man lär sig att bemöta människor på ett yrkesmässigt sätt. Det läggs stor vikt vid arbetsmiljöfrågor för att undvika arbetsskador och för att bygga upp en god hälsa.

Programmets upplägg

På yrkesprogrammen är de gymnasiegemensamma ämnena: engelska, historia, idrott och hälsa, matematik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, svenska eller svenska som andraspråk. På yrkesprogrammen läser man fler yrkesämnen, s.k. karaktärsämnen, och mindre av de ämnen som lästs i grundskolan.

Programgemensamma karaktärsämnen är: hälsa, medicin, människan, psykiatri, psykologi, samhällskunskap, specialpedagogik, svenska eller svenska som andraspråk och vård och omsorg.

Det finns inga inriktningar men möjlighet till programfördjupning, beroende på vad skolan erbjuder finns möjlighet att specialisera och bredda ytterligare inom programmet.

På programmet tränas man i att utföra arbetsuppgifter som krävs i yrkeslivet, t.ex. hjälp med personlig vård, medicintekniska uppgifter, hushållsuppgifter, administrativa- och sociala uppgifter. Programmet utgår från arbetsuppgifter som eleven löser enskilt eller tillsammans med andra. Eleven tränar sig i att planera, genomföra och dokumentera arbetet. Förmågan att vara kreativ och ta initiativ tränas och eleven lär sig mer om möjligheterna att driva ett eget företag.

I slutet av vård- och omsorgsprogrammet gör man ett gymnasiearbete inom det valda yrkesområdet.

Arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning

Delar av utbildningen äger rum på en eller flera arbetsplatser i minst 15 veckor och kallas för arbetsplatsförlagt lärande. (APL) Lärlingsutbildning inom programmet innebär att man får samma kunskaper men gör minst hälften av utbildningen på en eller flera arbetsplatser.

Nationellt programråd

Det nationella programrådet träffas ca fem gånger per år. Vid programrådets möten diskuteras framför allt gymnasial yrkesutbildning och behoven på arbetsmarknaden. Ledamöterna är representanter från arbetslivet med kunskap om programmets yrkesområden.

Skolverket har utsett följande ledamöter för mandatperioden 1 juli 2013 till 30 juni 2016.

- Zenita Cider
- Ann Georgsson
- Annika Jalap Hermanson
- Kerstin Eriksson

Arbetsmarknaden i Dalarna

Generellt sett kan arbetsmarknaden i Dalarna delas in i följande områden:

- Falun-Borlängeområdet; industri, handel och it
- Nordvästra delen; turism och flera stora träindustrier
- Ludvika och Smedjebacken; många ingenjörer och gruvnäring
- Avesta och Hedemora; handel och gruvindustri

Enligt arbetsförmedlingens statistik handlar 2 av 3 vakanser idag om generationsskiftet. Inom fem år behöver 18 355 st ersättas, tillgången på ungdomar är ca 19 445 st.

Vem har störst chans att få jobb i Dalarna?

- KY-utbildning eller Yrkehögskola ger bäst chanser
- Akademisk utbildning, högskola/universitet är också bra
- Godkända slutbetyg från gymnasiet ok
- Ej slutfört gymnasium kan betyda längre tid innan man får jobb

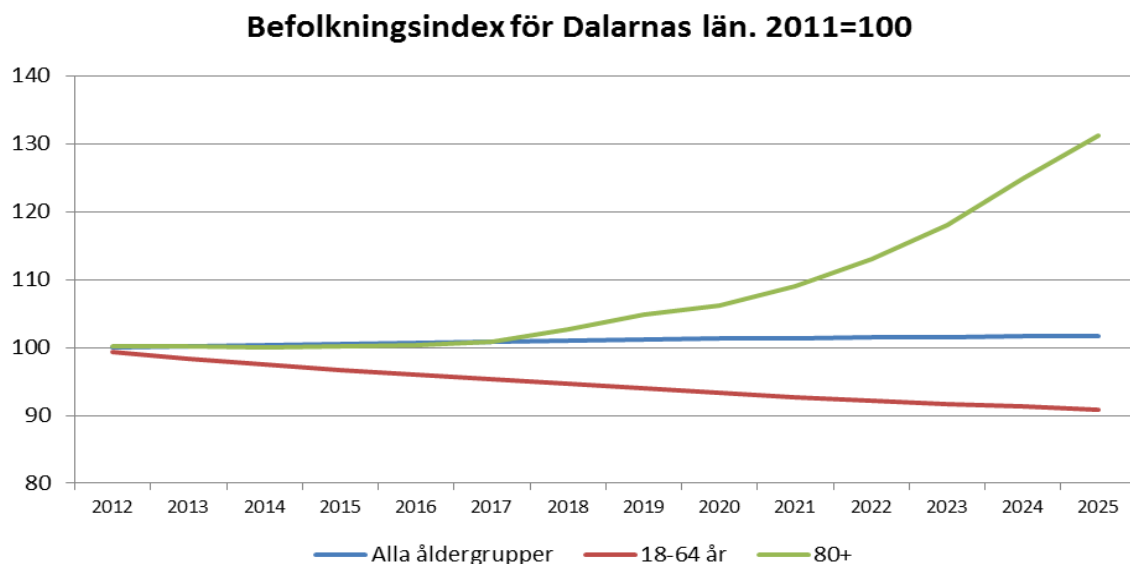
Dessutom är det mycket viktigt är arbetslivserfarenhet och/eller personliga egenskaper.

Dalarna har Sveriges femte lägsta arbetslöshet. Omsättningen från arbetssökande till arbete är större än riket i genomsnitt. Det är alltså lättare att få jobb i Dalarna än de flesta andra län i Sverige. En orsak till detta är att även i lågkonjunktur behöver företagen ersätta de som går i pension. Detta kommer enligt arbetsförmedlingens bedömning att hålla i sig till 2025. Enligt landstinget dalarna är det idag inte svårt att rekrytera skötare och undersköterskor.

Arbetsförmedlingens statistik visar att det överskott som finns är uppätet i slutet av 2016, fler slutar än vad som tillförs via utbildning.

Dalarnas befolkning

I december 2010 fanns två stora åldersgrupper i Dalarna, 17-21 och 61-64 år. I Sverige som helhet är dessa åldersgrupper också stora men den allra största gruppen är mellan 43-46 år. I Sverige är den största åldersgruppen mellan 0-70 år 45 år och den minsta 70 år, i Dalarna är den största gruppen 64 år och 9-åringar den minsta.

Som vi kan se ovan ökar gruppen 80+ markant de kommande åren, medan gruppen 18-64 år minskar. Detta betyder att inte bara att elevkullarna på gymnasiet minskar utan också att den arbetsföra andelen av befolkningen i Dalarna minskar. Därför kommer vi inte ha råd att förlora en enda person ut i felval och arbetslöshet. De kommande elevkullarna måste helt enkelt minst klara gymnasiet, många fortsätter förhoppningsvis även vidare i högskolestudier. Det innebär också att det är mycket viktigt att jobba med elevernas valkompetens – de måste helt enkelt välja ”rätt” utbildning. Med rätt menas i detta fall en utbildning som leder till jobb. Det är också mycket viktigt att sätta fokus på och jobba med elevernas möjligheter att klara skolan. Nationellt klarar nästan 25 % inte examensmålen, 15 % av eleverna får F eller streck i ett eller flera ämnen. De sista 10 % är avhopparna. (Dropouts, Tema Unga i arbetslivet, 2014 Skolverket). Dalarna andel av elever som klarar ligger på riksgenomsnittet, 77 %. (För att läsa mer om detta se ”Den stödjande skolan” 2014-10-28, en förstudie som togs fram av Gysam och Region Dalarna 2014.)

Det betyder också att kommuner och landsting kommer att ha en stor kundgrupp när det gäller hemtjänst och sjukvård. Medellivslängden i Sverige har ökat nästan oavbrutet sedan 1860-talet och än så länge finns inga tecken på att den ska sluta öka. Dalarna är ett av de länen i Sverige med högst medellivslängd.

Behov av ersättningsrekryteringar 2012-2017

Behov av ersättningsrekryteringar åren kommande femårsperiod																	
Teoretisk beräkning baserad på antalet i dagbefolkningen och utgående från att 50% i åldern 55-59 jobbar kvar i genomsnitt och att ersättningsbehovet är 75%.																	
a)	Ga	Sm	Fa	Bo	Sä	Lu	Va	Ma	Le	Rä	Or	Äl	Mo	He	Av	Länet	
okänd näringsgren	27	8	77	91	15	17	11	37	28	38	22	17	38	31	25	482	
jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	23	23	92	54	39	44	32	49	41	38	24	38	72	57	62	687	
utvinning av mineral, tillverkningsindustri	93	166	458	723	59	483	114	71	120	96	54	38	352	216	421	3465	
energi- o vattenförsörjning, avfallshantering	6	9	47	70	9	24	3	21	20	9	4	10	24	13	16	284	
byggverksamhet	34	32	176	197	33	108	36	69	70	65	36	62	118	51	113	1201	
handel, transport	44	65	380	501	38	172	70	154	158	98	40	61	249	99	183	2313	
företagstjänster	33	35	467	294	37	114	25	61	97	58	22	30	116	90	126	1604	
forskning och utveckling, utbildning	67	59	449	396	69	175	43	72	147	96	53	56	187	107	174	2148	
hälso- o sjukvård, sociala tjänster	87	98	882	420	162	321	89	124	165	141	80	91	380	234	283	3557	
personliga och kulturella tjänster	35	32	204	172	39	109	36	71	89	70	23	66	99	51	68	1164	
civla myndigheter	34	20	457	403	21	122	16	32	71	25	14	29	99	35	72	1449	
	482	546	3688	3321	520	1688	475	763	1005	735	373	498	1733	983	1544	18355	
b)																	
Sysselsättningstillväxt																	
Antagande om 1 % per år	284	296	1588	1322	316	676	188	296	429	286	182	201	583	416	607	7668	
Beräknat behov av arbetskraft totalt under femårsperioden, sammanlagt																	
	766	842	5275	4643	836	2365	662	1059	1434	1021	555	700	2316	1398	2150	26023	
c)																	
Tillgång på arbetskraft																	
Åldern när ungdomarna är heltetablerade på Dalarnas arbetsmarknad är 28 år. Man kan därför teoretiskt beräkna antalet unga i generationsskiftet genom att beräkna antalet ungdomar i lägre ålder årsvis.																	
Unga ut på arbetsmarknaden under femårsperioden	539	555	4529	4190	667	1684	428	617	966	545	454	483	1302	955	1541	19455	

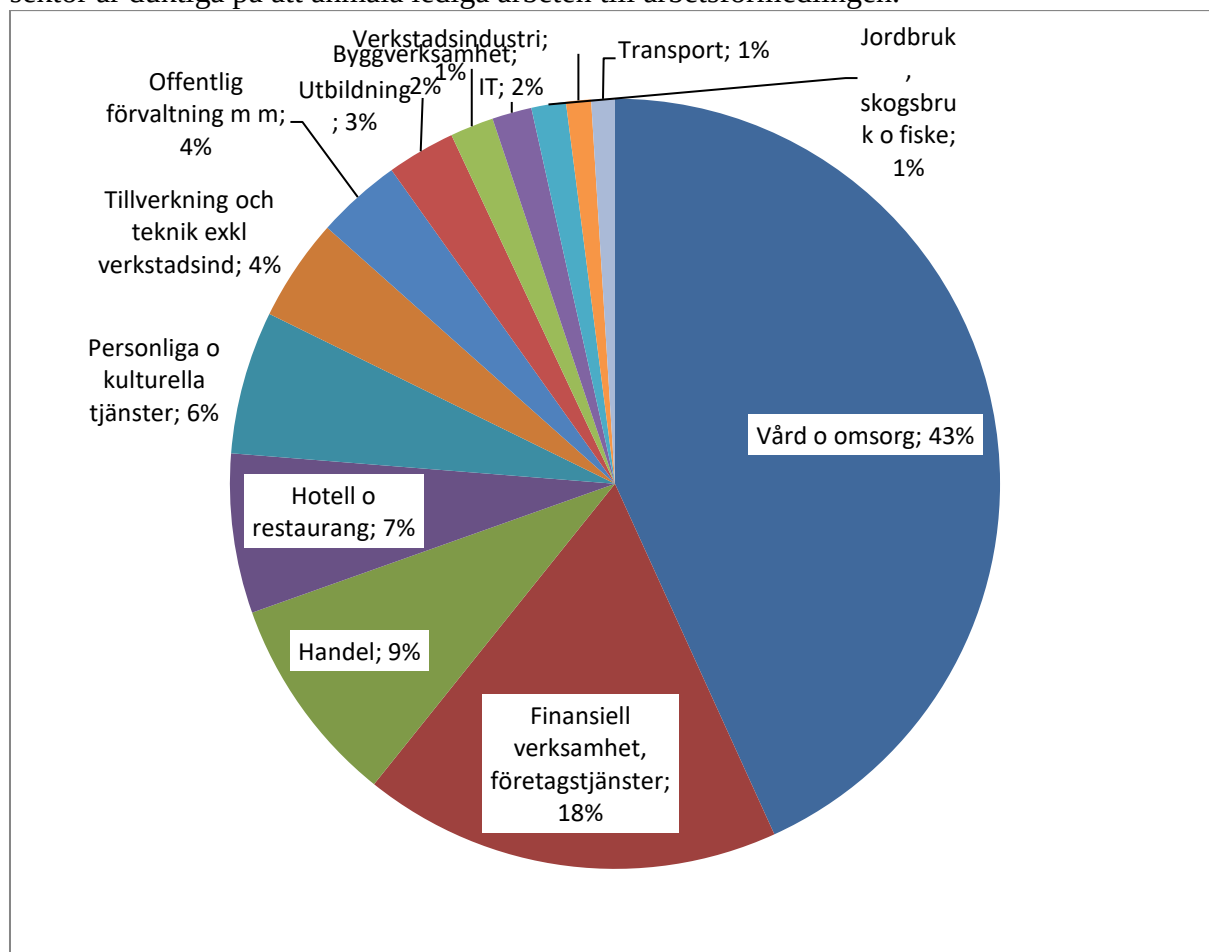
Dalarnas län - teoretiskt behov av ersättningsrekrytering under kommande fem år

Sysselsatta	Andel över 57	Yrke	Rekryteringsbehov inom 5 år pga pensionsavgångar
18402	23%	513 vård- och omsorgspersonal	3112
3586	29%	311 ingenjörer och tekniker	782
2647	33%	419 övrig kontorspersonal	647
3266	26%	341 säljare, inköpare, mäklare m.fl.	645
5805	14%	522 försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	622
3168	26%	713 byggnadshantverkare	610
3054	25%	832 fordonsförare	584
2135	35%	232 gymnasielärare m.fl.	561
2727	27%	233 grundskollärare	558
2681	26%	812 processoperatörer vid stål- o metallverk	526
3123	22%	712 byggnads- och anläggningsarbetare	515
1746	38%	247 administratörer i offentlig förvaltning	500
2163	31%	131 chefer för mindre företag och enheter	498
1751	34%	122 drift- och verksamhetschefer	448
2409	22%	323 sjuksköterskor	400
2181	24%	912 städare m.fl.	394
1676	30%	241 företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	379
1402	34%	412 bokförings- och redovisningsassistenter	358
2215	20%	331 förskollärare och fritidspedagoger	331
1175	36%	919 övriga servicarbetare	318
1266	32%	343 redovisningsekonomer, administrativa assistenter m.fl.	307
1401	29%	123 chefer för särskilda funktioner	304
2008	19%	723 maskin- och motorreparatörer	281
1433	24%	214 civilingenjörer, arkitekter m.fl.	262
905	37%	223 barnmorskor; sjuksköterskor med särskild kompetens	251

I ovanstående tabeller kan vi se att det finns flera bristyrken i Dalarna och att det inom vård och omsorgssektorn föreligger stora pensionsavgångar inom de kommande åren. Det är den

bransch som har flest pensionsavgångar inom de kommande fem åren. Vi kan också se antalet unga som är på väg ut på arbetsmarknaden. Om man tittar på antalet unga så räcker de till att täcka behoven, förutsatt att ingen eller mycket liten tillväxt sker, att alla klarar utbildningen samt att ungdomarna stannar i Dalarna. Det är viktigare än någonsin för Dalarna att vara en attraktiv region att leva och bo i.

I bilden nedan kan vi se vilka branscher de arbeten som är anmälda till arbetsförmedlingen fördelar sig över. Detta är inte att betrakta som en sanning om branschernas behov. Man bör ha i åtanke att arbetsförmedlingen hanterar ca hälften av alla lediga arbeten samt att offentlig sektor är duktiga på att anmäla lediga arbeten till arbetsförmedlingen.

Utbildningsgrupper inom vilka det förväntas bli störst brist på utbildade 2035 i Sverige

Utbildningsgrupp	Antal
Vård och omsorgsutbildning, gymnasial	160 900
Gymnasieingenjör	65 300
Industriutbildning, gymnasial	62 000
Grundskollärover utbildning senare år och gymnasielärover utbildning	30 800
Fordonsutbildning, gymnasial	27 200
Specialistsjuksköterskeutbildning	14 800
Data-, el och energiteknisk utbildning, gymnasial	13 800
Förskollärover utbildning	13 600
Restaurang och livsmedelsutbildning, gymnasial	11 800

Datautbildning, eftergymnasial	10 600
Barn- och fritidsutbildning gymnasial	8 200
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	7 300
Fritidspedagogutbildning	6 800
Fritidsledarutbildning	5 700

Det kommer alltså att saknas mer än dubbelt så mycket vård och omsorgsutbildade än den grupp som det är näst störst brist på.

Var finns de lediga jobben inom vård och omsorg i Dalarna i framtiden?

Undersköterska – kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Geriatrik, körkort, äldreomsorg, psykiatri och KBT.

Vårdbiträde - kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Hemtjänst, språkkunskaper och servicehus.

Personlig assistent - kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Personlig lämplighet gentemot brukare, flexibel, tålamod, körkort, teckenspråk, autism, fysisk och psykisk styrka.

Läkare - kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Företagshälsovård, psykiatri och miljökunskap.

Sjuksköterska - kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Geriatrik, operation och körkort.

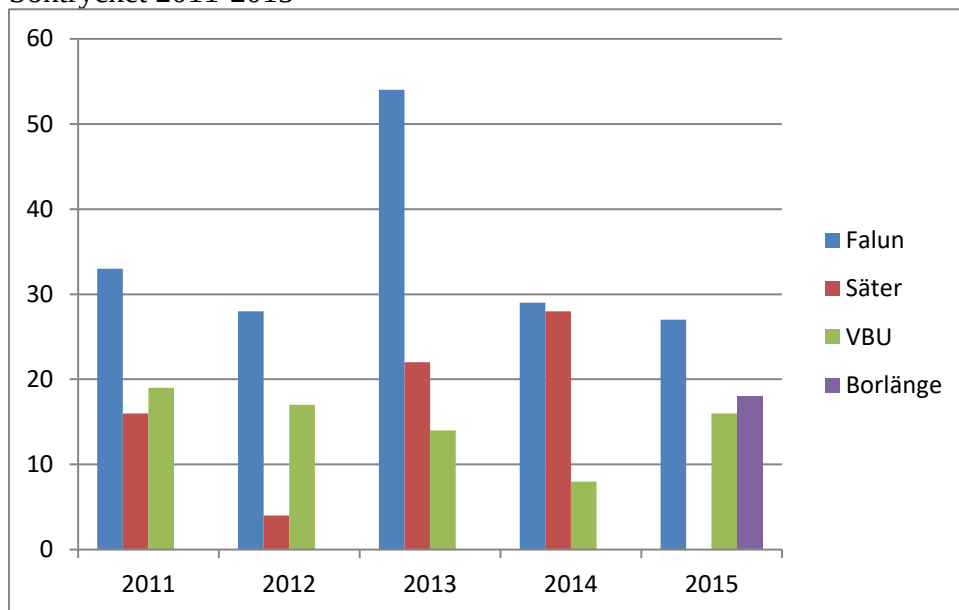
Tandläkare - kompetenser som arbetsgivarna anser är viktiga är; Kosmetisk behandling

I tabellen nedan är de akuta bristyrkena i Dalarnas län rödmarkerade. Enligt arbetsförmedlingen kommer dessa att vara bristyrken inom ett år.

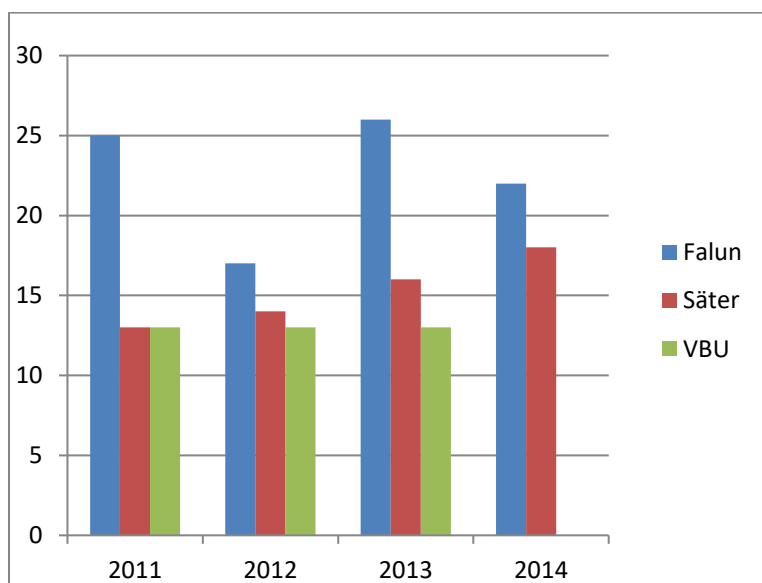
Dalarnas län
KOCKAR
LÄKARE
BARNSJUKSKÖTERSKOR
OPERATIONSSJUKSKÖTERSKOR
TANDLÄKARE
DISTRIKTSSKÖTERSKOR
PSYKOLOGER
SJUKSKÖTERSKOR (GRUNDUTBILDADE)
FÖRSKOLLÄRARE
SOCIALSEKRETERARE
BARNMORSKOR
SJUKSKÖTERSKOR INOM AKUTSJUKVÅRD
GERIATRIKSJUKSKÖTERSKOR
SJUKSKÖTERSKOR, PSYKIATRISK VÅRD
UNDERSKÖTERSKOR
LASTBILSMEKANIKER
GYMNASIELÄRARE I MATEMATIK
GYMNASIELÄRARE NATURVETENSKAPLIGA ÄMNEN
LÄRARE I GRUNDSKOLANS SENARE ÅR
SPECIALPEDAGOGER
CIVILINGENJÖRER, ELEKTRONIK OCH TELETEKNIK
INGENJÖRER OCH TEKNIKER INOM ELEKTRONIK OCH TELETEKNIK
VVS-INGENJÖRER
CIVILINGENJÖRER, BYGG OCH ANLÄGGNING
CIVILINGENJÖRER, MASKIN

Nedan kan vi se hur många söker sig till yrket redan på gymnasiet 2011-2014.

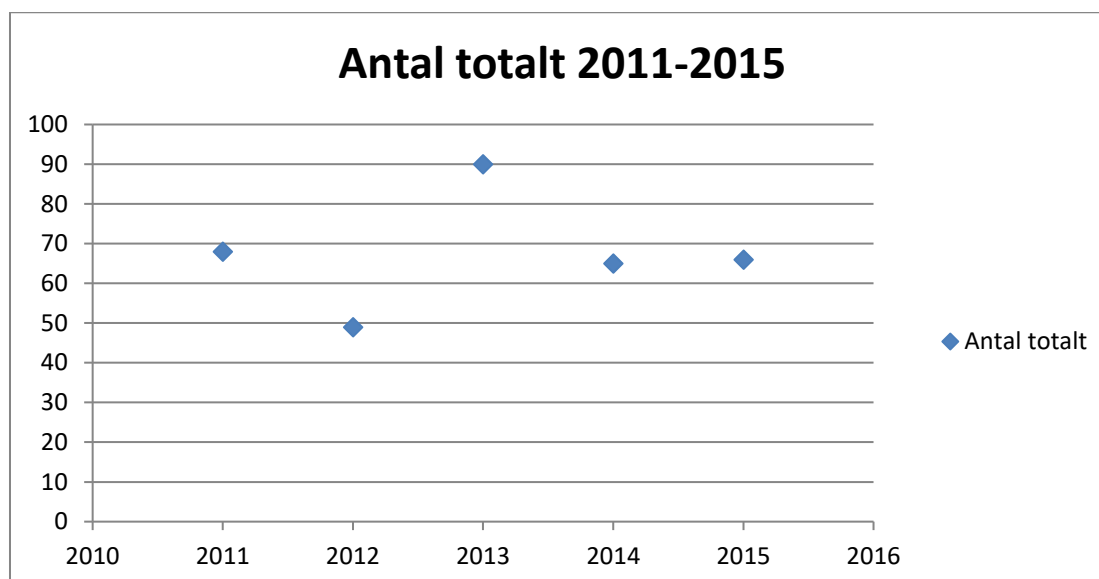
Söktrycket 2011-2015

Antalet antagna elever 2011-2014

Nedan kan söktrycket totalt i Gysam ses mellan åren 2011-2015. Det ser inte ut att vara i en ökande trend, utan det ser ut som att ha varit en tillfällig uppgång i elevernas intresse för VO-programmet 2013.

Vård och omsorgscollege

I Dalarna samarbetar tolv kommuner, landstinget, fackliga organisationer och utbildningsanordnare på ungdomsgymnasium, vuxenutbildningen och yrkeshögskolan inom vård och omsorgscollege. Tillsammans formar man relevanta utbildningar inom vård och omsorg. Arbetsgivare, fackförbund och utbildare samarbetar för att utveckla utbildningen och höja kvaliteten. Inom vård och omsorgscollege samarbetar merparten av medlemmarna när det gäller apl-platser i landstinget, det sköts av landstinget från Mora. Efterfrågan av apl-platser är större än tillgången. Det är tillgången på apl-platser som bestämmer hur många elever som kan gå programmet.

Antalet vuxenstuderande

Kommun	Antal 2011	Antal 2012	Antal 2013	Antal 2014	Totalt
Borlänge	74	86	98	73	331
Falun	135	98	103	107	443
Gagnef	12	50	72	67	201
Hedemora	14	7	10	11+8	50
Leksand/Rättvik	42	54	51	66	213
Malung-Sälen		23	19	16	58
Säter					*)116
VBU	55	85	70	65	275
Summa	332	403	423	413	1629

*) Sätters kommun har endast angett en totalsumma åren 2011-2014

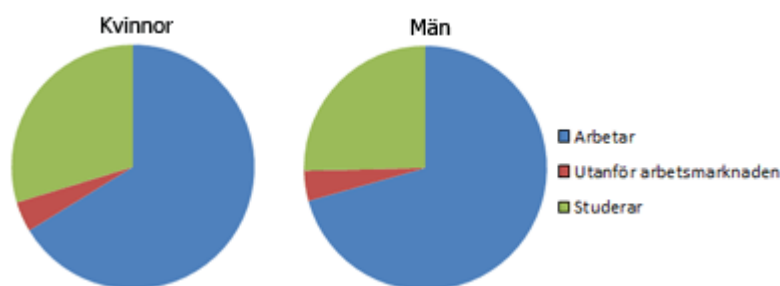
När det gäller vuxenutbildning skräddarsys utbildningen individuellt då man får tillgodoräkna sig de kunskaper man redan har inom området. Därför blir utbildningen mer koncentrerad och antalet undervisningstimmar vanligtvis färre än i ungdomsskolan. Det är en orsak till att så många personer examineras per år inom vuxenutbildningen, en annan orsak är att vård och omsorg är en populär utbildning bland vuxenstuderande.

Antalet undersköterskor som utexaminerades i Dalarna 2013-2014

Sammanlagt kom år 2013- 2014 ca 500 st nyutexaminerade undersköterskor per år ut på arbetsmarknaden i Dalarna. Med tanke på att det uppskattade behovet under en femårsperiod är 3112 undersköterskor, d.v.s 622 st per år så är det i minsta laget. I klartext betyder det att vi riskerar att varje år gå back ca 122 st undersköterskor.

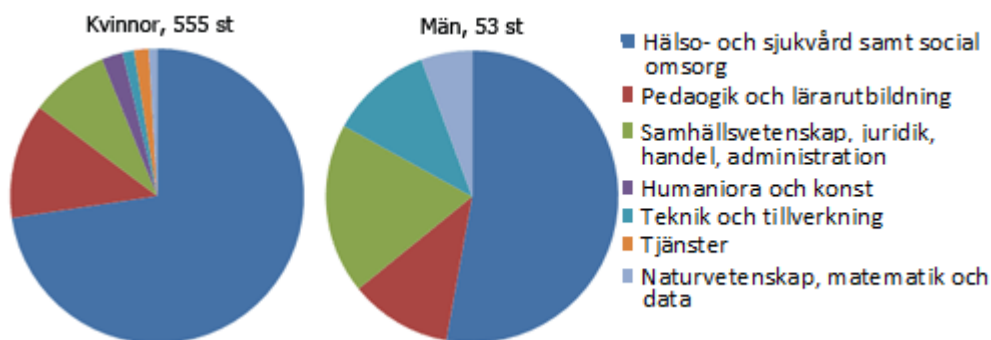
Vad gör eleverna efter programmet?

Nedan kan ses vad elever som gått omvårdnadsprogrammet eller liknade gör tre år efter avslutade gymnasiestudier.

Källa:SCB

Studier

Källa:SCB

Yrken

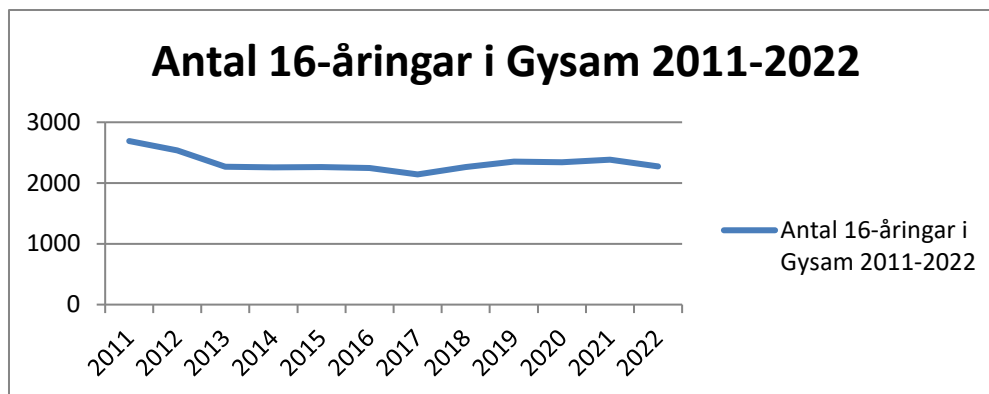

Senast granskad: 2013-09-13

Utdrag från skolverkets hemsida: Utbildningsinfo.se

Här kan vi se att en betydande andel av de som läst omvårdnadsprogrammet också arbetar inom yrket. Det är fler kvinnor än män som blir jobbar inom yrket tre år efter examen. Det är också tydligt att mer än en fjärdedel av de som läst omvårdnadsprogrammet går vidare till högskolestudier inom tre år. Det skiljer stort mellan könen i hur många som väljer Vård och omsorgsprogrammet; statistiken bygger på 1168 kvinnor och 194 män.

Antal 16-åringar i Gysam och behörighet till gymnasiet

Behöriga till gymnasiet i % av andel elever i årskurs nio.									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Riket	89,5	89,9	89,6	89,2	89,5	89,1	88,9	88,8	88,2
Borlänge	88	88,7	90	89,4	91,1	90,7	88,8	86,4	84,9
Falun	92,6	91,5	92,7	92,1	93,9	90,8	91,5	89,2	85,6
Gagnef	93,8	94,2	94,5	91,7	94,1	95,1	94,2	95,3	97,3
Hedemora	93,8	92,6	91,9	92,8	87	88,4	85,7	87,3	88,4
Leksand	92	93,2	90,8	87,8	86,5	89,8	89,5	89,8	90,9
Ludvika	94,8	93,9	90,6	91	90,2	92,8	93,5	90,4	86,3
Malung- Säl	94,5	95,5	97,2	96,1	95,2	97,2	95,5	97,7	93,4
Rättvik	97,6	96	96,4	98,5	96,7	94	95,5	94,2	90,5
Smedjeback	89,3	87,6	87,5	82,4	84,5	96,3	89,7	82,7	89,1
Säter	94,2	90,4	92,9	91,1	90,6	91,9	89,6	97,2	95,8
Vansbro	96,2	86,2	89,7	87	91,8	84,9	90,9	85,7	90
Källa: Sveriges kommuner och landsting									

I bilderna ovan kan vi se hur många 16-åringar som finns inom Gysam samt hur behörigheten till gymnasiet har utvecklats 2003-2011. Den bild som finns är att flera av kommunerna i Gysam har en vikande andel av behöriga till gymnasiet från grundskolan samt att flera av dalakommunerna ligger under riksgenomsnittet när det gäller behörighet till gymnasiet. Vi kan också se att det låga elevantalet håller i sig.

Hur väljer eleverna?

Lokala skolmarknader formas i stor omfattning av elevernas faktiska nyttjande av det fria skolvalet. Utbudet av skolor, program och inriktningar påverkar elevernas valbeteende. Forskning och studier om skolval visar att även elevers och föräldrars skolvalsstrategi är beroende på socioekonomisk och etnisk bakgrund samt påverkas av karaktären på det område där man bor.

En rapport från Dalarnas forskningsråd (Dfr-rapport 2007:7) visar att elever väljer utbildning efter intresse och inte utbildningsort, men också att en stor andel av de som läser på annan ort skulle föredra att läsa i hemkommunen om möjligt.

Gysam gjorde 2011-2012 en "Samsynsutredning" i samverkansområdet. Denna visade på vikten av att utveckla aktiviteterna utanför skoltid – den sociala miljön är oerhört viktig för eleverna och därmed också för hur eleverna väljer skola. Den utredningen pekar mot att det också är viktigt att jobba med att höja elevernas studiemotivation, att utveckla lärarnas kunskaper inom IKT samt att öka samverkan mellan skola arbetsliv.

"Generation ordning"

Kairos Future har med många olika medarrangörer genomfört studier som handlar om vad unga värderar, hur de tänker och om utbildning, skola och lärande.

En slutsats de drar av sina studier är att unga idag har mer konservativa värderingar än tidigare generationer. Ungdomar dricker mindre alkohol och tar mindre droger än tidigare. Det de drömmer om är (i följande rangordning) bra jobb, hitta den rätta, få barn och ett fint boende. Det anses vara hög status att vara en god förälder och att kunna hålla ihop sin familj i många år.

Orosfaktorer för unga är:

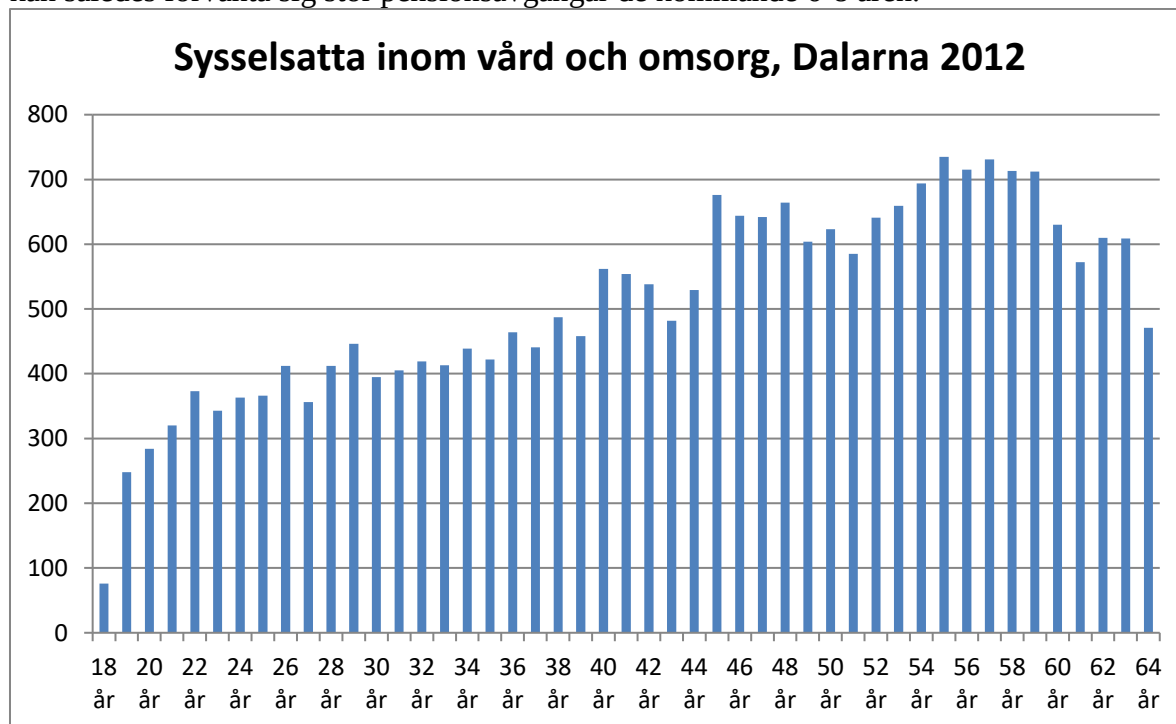
1. Att inte få jobb.
2. Miljöförstöring.
3. Fattigdom och svält i världen.
4. Att kriminaliteten ökar.

"Generation ordning" vill inte flytta utomlands. Det är fler unga som gifter sig och genomsnittsåldern för förstagångsmödrar har slutat stiga. Det kan vara så att trenden går mot att ungdomar etablerar sig tidigare på arbetsmarknaden och skaffar familj istället för att resa som tidigare generationer gjort.

Ungas orosfaktorer pekar mot att de vill välja en utbildningsväg som ger jobb. Det borde tas till vara på i marknadskommunikationen med kommande gymnasieungdomar.

Behov inom näringen/branschen

I diagrammet nedan kan man se hur åldersfördelningen bland sysselsatta inom vård och omsorg ser ut. Det är en mycket hög andel äldre personer som jobbar i den branschen om man kan således förvänta sig stor pensionsavgångar de kommande 6-8 åren.

Landstinget

Landstingets behov av undersköterskor är täckt och att det framför allt är sjuksköterskor de har brist på. Då landstinget har en brist på sjuksköterskor kan man anta att de kommer att sätta större fokus på att erbjuda verksamhetsförlagd utbildning (VFU) till sjuksköterskestudenter än APL till undersköterskor.

Därför bör en dialog mellan skolhuvudmän och kommunernas social/omvårdnadsförvaltningar ske kontinuerligt för att säkra tillgången på apl-platser till elever inom vård och omsorgsprogrammet.

Dalakommunerna

Vid fråga om hur kommunerna ser på det kommande behovet av undersköterskor så menar de att det finns ett stort behov av undersköterskor de kommande åren.

Viktigt att notera i materialet nedan är att flest undersköterskor slutar av andra orsaker än pension. I Falun t.ex. räknar man med att ca 30 per år lämnar yrket för något annat. I samma kommun går ca 20 per år i pension.

Vid en närmare förfrågan så har följande kommuner gett en mer detaljerad behovsanalys:

Falun

I Falun räknar man med att verksamheten kommer att öka i omfattning de närmaste åren. I de prognoser som gjorts ligger ökningen på ca 10 undersköterskor per år under 2015-2018. Detta innebär en förväntad behovsökning av 40 undersköterskor på fyra år. Samtidigt kommer ca 20 undersköterskor per år att gå i pension, det innebär ersättningsrekrytering av 80 undersköterskor under samma tidsperiod. Till detta kommer de som av andra orsaker avslutar sin anställning, dessa beräknar man vara ca 30 per år, det betyder 120 st. under tidsperioden i fråga. Om denna prognos visar sig hålla kommer behovet sammantaget att se ut enligt följande;

Behov av undersköterskor 2015-2018

Ökat behov	40
Pensionsavgångar	80
Andra avgångar	120
Totalt	240

Säter

I Säter har man problem att rekrytera undersköterskor. De närmaste tre åren går ca 15 st. i pension. Verksamhetens omfattning förväntas vara oförändrad i sin omfattning de kommande åren.

Hedemora

I Hedemora har man behov av 100-120 semestervikarier. I första hand önskar de rekrytera undersköterskor, men får idag ta in många utan utbildning. Under resten av året har de inte behövt annonsera utan har klarat sig med de semestervikarier som vill fortsätta jobba under hösten. De med utbildning prioriteras.

Borlänge

Särskilt boende:

96 st pensionsavgångar. I huvudsak vårdinriktad personal såsom vårdbiträden, undersköterskor. Enstaka sjuksköterska, arbetsterapeut och sjukgymnast.

Ordinärt boende/Hemtjänst:

43 st pensionsavgångar.

I huvudsak vårdinriktad personal såsom vårdbiträden, undersköterskor. Enstaka sjuksköterska, arbetsterapeut och sjukgymnast.

Handikappomsorgen:

42 st pensionsavgångar. I huvudsak ledsagare, boendestödjare och omsorgsassistenten.

Personlig assistans:

20 st pensionsavgångar.

Inom assistansen är alla anställda som *personlig assistent*. Som personlig assistent kan man ha en vårdutbildning eller annan kompetens som den specifika brukaren har behov av.

I Borlänge kommer man sammanlagt att behöva ersättningsrekrytera **201** st efter pensionsavgångar, alla är inte undersköterskor men flertalet kommer minst att behöva ha en undersköterskeutbildning. Dessutom torde ersättningsrekrytering av andra skäl tillkomma.

Vart finns undersköterskor i kommunal verksamhet?

Social- och omvårdnadsförvaltning

I ovanstående förvaltningar finns många arbetstillfällen för vårdpersonal. De behövs i hemtjänsten, i gruppboenden och på särskilda boenden. Det är inte bara undersköterskor som behövs i kommunal verksamhet utan också arbetsterapeuter, sjukgymnaster, personliga assistenter, sjuksköterskor m.m. Flera kommuner tar sannolikt emot elever för APL redan idag, men ska antalet platser på vård och omsorgsprogrammet öka måste även antalet APL-platser öka.

Kommunalisering av hemsjukvården

Orsaken till kommunalisering av hemsjukvården låg i att ett flertal utredningar pekar på att en sammanhållen hemsjukvård är bättre, både för patienten och för samhällsekonomin. Positiva effekter som setts i landsting där hemsjukvården kommunaliserats är att patienter fått bättre och mer kontinuerlig tillgång till distriktssjuksköterskor och andra kompetenser.

2010 föreslog staten i SOU 2010:06 att hemsjukvården skulle föras över från landstingen till kommunerna. En sådan ansvarsförändring regleras ekonomiskt genom en skatteväxling

mellan kommuner och landsting. D.v.s. kommunerna höjer sin skattesats med samma procentsats som landstinget sänker sin.

I Dalarna genomfördes kommunaliseringen av hemsjukvården i januari 2013. Kommunen ska i samband med hemsjukvård även erbjuda habilitering, rehabilitering och hjälpmedel för människor med funktionsnedsättning. Hemsjukvården gäller alla åldrar men nationella utredningar visar att människor över 65 år står för 87 % av hemsjukvården. I Dalarna är en stor andel av befolkningen över 65 år, detta kan komma att betyda att hemsjukvården kommer att stå för en ansenlig del av den sjukvård som utförs i länet. Med bakgrund av detta bör även kommunerna erbjuda APL-platser för elever på vård och omsorgsprogrammet. Landstinget menar att deras behov av undersköterskor är täckt och att det framför allt är sjuksköterskor de har brist på. En dialog mellan skolhuvudmän och kommunernas social/omvårdnadsförvaltningar bör ske kontinuerligt för att säkra tillgången på apl-platser till elever inom vård och omsorgsprogrammet.

Marknadsföring av Vård- och omsorgsprogrammet – vad sker idag?

Praoavdelning på landstinget

Landstinget har börjat jobba mer aktivt med att marknadsföra vårddycken till högstadiееlever, främst genom att erbjuda PRAO. Syftet med denna är att ge elever i årskurs 8 och 9 inblick i de olika yrken som finns inom Landstinget Dalarnas olika verksamheter. Målet är att PRAO dagarna ska vara ett stöd för eleven inför kommande studie- och yrkesval.

Från och med hösten 2013 erbjuder Landstinget Dalarna grundskolor i Borlänge- och Falu kommun återkommande PRAO dagar, en gång per termin. Målsättning är att i framtiden kunna erbjuda PRAO på flera orter i länet.

Som PRAO-elev får du information om Landstingets organisation, innebörden av tystnadsplikt, vikten av en god vårdhygien och en patientsäker vårdmiljö. Du får möta vårdpersonal och annan personal som finns för att vården ska fungera, som ex. personal från kostservice, bevakning, varuförsörjning, städ, sterilcentralen, laboratoriemedicin, medicinsk teknik & IT. Du får gå på studiebesök i några olika verksamheter samt prova på arbetet som vårdpersonal i en simulerad utbildningsmiljö. Detta behöver stötta upp med fler marknadsföringsåtgärder för att tydliggöra valmöjligheten för eleverna.

Praktik

2011 tog Gysams ledningsgrupp ett beslut om att verkar för att öka utbudet av och kvaliteten på praktikplatser samt att politiskt förankra och genomföra detta lokalt i kommunerna. Bakgrunden till detta var att Gysams beredningsgrupp upplevde att skolans ensidiga försök att etablera fler och bättre praktikplatser inte bär frukt utan efterlyser ett övergripande politiskt engagemang i denna fråga.

Arbetsmarknadskunskap

En åtgärd som pågår för att ge eleverna större valkompetens är ett projekt om arbetsmarknadskunskap. Syftet är att öka kunskapen om arbetsmarknaden hos ungdomar och förbättra deras möjlighet att välja vägar som leder till arbete. Projektet riktar sig till elever från årskurs sju på grundskolan till sista året på gymnasiet samt deras lärare och föräldrar. Bakgrunden är de stora utmaningar som Dalarna står inför. Såväl näringsliv som kommuner och landsting har problem att rekrytera och dessa kommer att öka när pensionsavgångarna tar fart. I satsningen ingår tio av länets femton kommuner. Våren 2015 träffar kommunikatörerna elever, lärare och föräldrar i Borlänge, Hedemora, Ludvika och Smedjebacken. Under hösten finns de på plats i Avesta, Falun, Gagnef, Leksand, Malung-Sälen och Säter. En målsättning är att komma tillrätta med glappet mellan vad arbetsmarknaden efterfrågar och vad framtidens arbetskraft väljer att studera. Ett flertal arbetsgivare i regionen deltar i detta projekt bl.a. ABB, Borlänge Energi AB, Creator m.fl. De arbetsgivare som deltar i projektet inom vård och omsorg är kommunerna samt Omvårdnad i Skönvik. För mer information se www.arbetsmarknadskunskap.se/dalarna

Jobb som märks

Välfärdssektorn kommer att rekrytera uppemot en halv miljon nya medarbetare de närmaste tio åren. SKL driver sedan hösten 2011 den fyraåriga satsningen Sveriges Viktigaste Jobb. Satsningen syftar till att öka kunskapen om och intresset för jobben i välfärdssektorn samt för kommuner, landsting och regioner som arbetsgivare. SKL ska arbeta med kommunikation och opinionsbildning och delta aktivt i den arbetsgivarpolitiska debatten utifrån egen fakta. SKL ska också ge kommuner, landsting och regioner relevant stöd i arbetet med att vara attraktiva arbetsgivare och förse dessa med stöd i arbetet med att bygga sina arbetsgivarvarumärken.

Kommande statliga insatser

Regeringen har i budgetpropositionen lagt ett förslag om traineejobb för 5000 ungdomar inom välfärden samt om att öka antalet platser på sjuksköterskeutbildningen. Jobben ska kombineras med yrkesutbildning. Syftet är att ungdomarna ska ta ett steg på vägen mot att utbilda sig till yrken inom välfärdssektorn, exempelvis inom skola eller äldreomsorg. Antalet platser på sjuksköterskeutbildningen ska öka med 700 platser på grundutbildningen, 600 på specialistutbildningen samt 250 platser på barnmorskeprogrammet. Om regeringens budget beslutas som planerat kommer detta kräva ytterligare platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) för sjuksköterskorna – och kanske bli ännu svårare för landstinget att ta emot undersköterskor för apl. I samband med ökningen av antalet platser på sjuksköterskeutbildningen tänker man sig att höja kraven på att ta emot studenter för VFU på privata vårdgivare. Ansvaret skall delas mellan stat, landsting/regioner, kommuner och privata vårdgivare.

Företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) befarar att detta är en kortsiktig lösning som inte löser problemet med kompetensförsörjningen. Dessutom finns farhågor att handledningen till de ungdomar som får traineejobb inte kommer att fungera då det kommer att krävas en stor arbetsinsats för befintlig personal och den tiden finns inte i verksamheterna idag.

Sammanfattande analys

Det är lätt att få jobb i Dalarna, lättare än i de flesta andra län. Enligt arbetsförmedlingen kommer detta att hålla i sig till 2025. Det finns flera bristyrken i Dalarna, men arbetsförmedlingens statistik pekar på att vård och omsorgspersonal kommer bli svårast att rekrytera. (se sid 6)

Det är mycket svårt att förutsäga hur eventuella kommande statliga insatserna för att säkra kompetensförsörjningen av bl.a. sjuksköterskor kommer att påverka utbudet av undersköterskor. Men troligvis kommer utbudet av undersköterskor att öka utifall antalet sjuksköterskor skulle öka då landstinget uppger sig ha rekryterat ett större antal undersköterskor på grund av sjuksköterskebristen. Men det är ju många år kvar till dess i så fall eftersom en sjuksköterskas grundutbildning är på tre år. Det kan påverka på så sätt att det blir svårare att hitta apl-platser till undersköterskestudenterna, det är mycket viktigt att ha en fungerande dialog med de kommunala vårdgivarna för att öka antalet apl-platser om antalet platser på omvårdnadsprogrammet ska kunna öka. Traineejobben kan också leda till

svårigheter att hitta apl-platser till elever på vård och omsorgsplatser inom t.ex. äldreomsorgen. Om man i de kommunala verksamheterna kommer att prioritera handledning av traineeungdomar finns risken att undersköterskestudenterna inte får någon plats. Detta är ännu en orsak till att det är mycket viktigt att få igång en dialog och ett samarbete kring apl-platserna med de kommunala arbetsgivarna.

Idag har Landstinget Dalarna inga problem att rekrytera undersköterskor, de upplever snarare att det finns ett överskott på undersköterskor. Deras statistik visar att detta överskott håller i sig till 2016. Dock uppger sig flera kommuner ha svårigheter att rekrytera undersköterskor, oklart hur många. Men av de fyra kommuner som svarade så upplever alla mer eller mindre problem med att rekrytera undersköterskor. Men alla kommunerna förväntar sig inte en ökning av verksamheten.

Det ser inte ut att vara en uppåtgående trend för söktrycket utan endast som en tillfällig uppgång. Det betyder att insatser behöver sättas in för att öka söktrycket på flera håll. Landstinget jobbar med att öka söktrycket till vård och omsorgsprogrammet, dock endast i Falun och Borlänge. Fler kommuners elever bör få tillgång till den praoavdelningen som landstinget Dalarna har. Det pågår insatser nationellt, regionalt och lokalt. Men i projektet arbetsmarknadskunskap så deltar endast kommunerna och Omvårdnad Skönvik som arbetsgivare – inte landstinget Dalarna. Sannolikt behöver man jobba på flera sätt med att öka söktrycket, och med tanke på hur könsfördelningen ser ut – framförallt av manliga sökanden. Tillgången på APL-platser styr antalet platser på vård och omsorgsprogrammet. Det finns inte ett överflöd av platser att tillgå och kommunerna som arbetsgivare behöver ta ett större ansvar om antalet utbildningsplatser ska öka. Särskilt då landstinget Dalarna inte är benägna att öka antalet apl-platser då de upplever att det finns ett överskott av undersköterskor att ta av ett par år framåt. Om man tittar på statistiken kan det vara så att det är ett underskott av sjuksköterskor, och att undersköterskor har använts för att fylla det behovet. Därför har det uppstått ett underskott av undersköterskor i kommunal verksamhet.

Statistiken visar att många stannar inom yrket samt att många har gått vidare till högre studier tre år efter examen. Det ter sig positivt, men det går inte att vara säker på att de utbildar sig inom samma bransch.

Det finns två stora åldersgrupper i Dalarna, de är 17-21 år samt 61-64 år. Det betyder att många kommer att gå i pension de kommande åren. Dock är det inte så att alla går vid 65 år, en del går tidigare och en del går senare. Därför går det inte att göra en exakt prognos, men undersköterskor har inte en tradition av att stanna längre i yrket. Dessutom ser det inte ut som att pensionsavgångarna är de stora avgångarna beror på pension utan arbetstagarna verkar även sluta av andra orsaker. Det betyder också att verksamheten inom den kommunala omsorgen inte borde öka enormt de kommande åren, detta då denna brukas av människor som är över 80 år. Det kan betyda att det finns tid att lösa kompetensförsörjningen av sjukvårdspersonal med marknadsföring och rådgivning till eleverna. Det pågår insatser både nationellt, regionalt och lokalt för att stötta elever i valet samt för att marknadsföra vård och omsorgsyркиn – men med tanke på hur söktrycket ser ut måste mer marknadsföringsinsatser göras.

Tillgången på APL-platser styr antalet platser på utbildningen. Det behövs ett stort engagemang från flera olika aktörer – inte bara skolan utan också landstinget och kommunerna i Dalarna för att kunna erbjuda fler apl-platser. Detta bör ske parallellt med att ett arbete görs för att utöka antalet sökande till vård och omsorgsprogrammet. 2011 fattade gysams ledningsgrupp ett beslut om att jobba för att utöka antalet praktikplatser samt att arbeta för att höja kvaliteten på dessa. Det är nog dags att lägga in en högre växel i det arbetet då praktik är den viktig del i elevernas valkompetens men också för att kunna utöka antalet platser på vård och omsorgsprogrammet måste antalet apl-platser öka.